

Bevolkingsprognose 2020 Oost Groningen

Vooraf

In deze notitie wordt de nieuwe bevolkingsprognose voor de regio Oost Groningen gepresenteerd. Deze prognose is gemaakt met behulp van het Interprovinciaal Bevolkingsgroei (IPB). Dit model is door de gezamenlijke provincies ontwikkeld en vraagt om door de regio zelf bepaalde uitgangspunten op het gebied van de migratie voor elke afzonderlijke gemeente. Basis voor dit model vormen de verwachtingen van het CBS als het gaat om de ontwikkeling van de vruchtbaarheid, sterfte en individualisering.

Allereerst wordt in deze notitie ingegaan op de ontwikkeling van de bevolking van de afgelopen jaren. Vervolgens worden de oorzaken benoemd van de positieve migratie-omslag die zich in Oost-Groningen heeft voorgedaan. Daarna wordt de nieuwe prognose gepresenteerd. Hierbij kon helaas geen rekening worden gehouden met de effecten van de coronacrisis. Dit maakt de onzekerheid rond de toekomstige bevolkingsontwikkeling extra groot.

Ontwikkeling bevolking

De bevolkingsontwikkeling in de regio Oost Groningen wordt sterk beïnvloed door de asielzoekerscentra. Net zoals in 2016 is het de bedoeling dat ook de nieuwe prognose zich beperkt tot de toekomstige ontwikkeling van de reguliere bevolking, exclusief de asielzoekers. Daarom zijn de officiële CBS-migratiestatistieken gecorrigeerd voor de migratie-effecten van de betrokken centra. Deze zijn door de betrokken gemeenten in beeld gebracht.

Navolgende tabel geeft inzicht in de migratie-ontwikkeling per gemeente:

Migratie-ontwikkeling Oost Groninger gemeenten, excl. asielzoekers						
	Oldambt	Pekela	Stadskanaal	Veendam	Westerwolde	Totaal regio
2011	-150	-61	-33	-32	-9	-285
2012	-219	-41	-1	38	-63	-286
2013	-76	-109	-84	-60	-95	-424
2014	19	-102	-177	-31	82	-209
2015	-18	-53	-22	-149	-70	-312
2016	48	45	-11	150	152	384
2017	145	-33	92	102	46	352
2018	309	-16	-1	85	82	459
2019	235	-2	77	1	251	562

Jarenlang heeft Oost-Groningen migratieverliezen gekend. Daar is verandering in gekomen. Vanaf 2016 kent de regio duidelijke migratiewinsten. Daarbij zijn er verschillen te constateren tussen de individuele gemeenten. De positieve migratie-omslag is het sterkst in Oldambt en Westerwolde.

Het gevolg is dat de huidige bevolkingsprognose voor Oost Groningen die stamt uit 2016 te somber is, zoals na volgende tabel laat zien:

Vergelijking migratie-ontwikkeling 2016-2019 met huidige prognose per Oost Groninger gemeente						
	Oldambt	Pekela	Stadskanaal	Veendam	Westerwolde	Totaal regio
Prognose	-205	-253	-133	-86	-155	-832
Feitelijk	737	-6	157	338	531	1757
Vershil	-942	-247	-290	-424	-686	-2589

Navolgende tabel geeft inzicht in de bevolkingsgroei in de regio:

Bevolkingsgroei Oost Groninger gemeenten, excl. asielzoekers						
	Oldambt	Pekela	Stadskanaal	Veendam	Westerwolde	Totaal
2011	-301	-72	-47	-61	-89	-570
2012	-347	-60	-74	-6	-141	-628
2013	-188	-151	-173	-122	-235	-869
2014	-140	-105	-240	-97	-8	-590
2015	-192	-67	-122	-228	-164	-773
2016	-120	42	-93	60	33	-78
2017	-33	-52	-48	-19	-68	-220
2018	54	-31	-194	-17	-21	-209
2019	84	-15	-101	-104	174	38

De migratie-omslag sinds 2016 heeft geleid tot een sterke afname van de bevolkingskrimp in Oost Groningen. Dat er ondanks deze omslag toch nog sprake is van krimp komt door de sterke vergrijzing in de regio waardoor in alle gemeenten meer mensen doodgaan dan dat er worden geboren: de natuurlijke aanwas is negatief. In 2019 is er voor het eerst sinds vele jaren geen bevolkingskrimp meer in de regio.

Overigens is Oost Groningen niet de enige krimpregio waar de bevolking zich gunstiger ontwikkelt als gevolg van een migratie-omslag. Dat geldt ook voor Zeeuws Vlaanderen en Zuid-Limburg zoals navolgende tabel illustreert:

Bevolkingsgroei Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg			
		2012-2015	2016-2019
Zeeuwsch-Vlaanderen		-598	-457
Zuid-Limburg		-6354	-3718

Het blijkt dat de positieve migratie-omslag zich zowel voordoet bij de binnenlandse als bij de buitenlandse migratie. Daarbij valt op dat de binnenlandse migratie de grootste bijdrage levert aan de omslag:

Migratie-ontwikkeling Oost Groningen, excl. asielzoekers			
	Binnenlands	Buitenlands	Totaal
	saldo	saldo	saldo
2011	-277	-8	-285
2012	-327	41	-286
2013	-355	-69	-424
2014	-233	24	-209
2015	-227	-85	-312
2016	92	292	384
2017	163	189	352
2018	254	205	459
2019	382	180	562

Oorzaken migratie-omslag

Wat zijn nu de oorzaken voor de geconstateerde positieve migratie-omslag in Oost-Groningen? Als het gaat om de buitenlandse migratie ligt deze in het verlengde van die in geheel Nederland:

Buitenlands migratiesaldo Nederland	
2011	30166
2012	14018
2013	19576
2014	35407
2015	54981
2016	78842
2017	80016
2018	86539
2019	109166

De groei van het buitenlandse migratiesaldo in ons land wordt veroorzaakt door het toenemend aantal arbeidsmigranten. Ons bedrijfsleven blijkt in toenemende mate behoefte te hebben aan buitenlandse werknemers. Dat geldt zeker ook voor het bedrijfsleven in Oost Groningen, waar de beroepsbevolking meer vergrijsd is dan in de rest van Nederland.

Tot 2030 zal de beroepsbevolking in Oost Groningen met circa 10% gaan dalen, terwijl deze in Nederland als geheel stabiel blijft (bron: Primos 2020). Met als gevolg dat de vraag naar arbeidsmigranten in Oost Groningen de komende jaren mogelijk op peil zal blijven en misschien zelfs nog verder zal toenemen.

De analyse van de binnenlandse migratie voor de regio Oost Groningen wordt bemoeilijkt omdat de CBS-statistieken sterk beïnvloed worden door de asielzoekers. Om toch een indruk te krijgen is voor alle Groninger krimp gemeenten zonder asielzoekerscentra, ook die buiten Oost-Groningen, een analyse uitgevoerd. Allereerst is gekeken naar de invloed van de stad Groningen. Zie onderstaande tabel:

Migratiesaldi krimp gemeenten zonder AZC tov gemeente Groningen		
	2013-2015	2016-2018
Appingedam	-132	-97
Het Hogeland	-424	69
Loppersum	-28	-35
Midden-Groningen	72	339
Oldambt	-284	-163
Veendam	-159	-73
Totaal	-955	40

Met uitzondering van Loppersum blijkt de migratiebalans van de onderzochte krimp gemeenten ten opzichte van de stad Groningen de afgelopen jaren te zijn verbeterd. Waarbij de gemeenten die het dichtst bij de stad Groningen liggen de grootste migratie-omslag hebben gekend: Het Hogeland en Midden-Groningen. De achterliggende oorzaken zijn recentelijk uitgebreid onderzocht door KAW in opdracht van de regio Groningen-Assen. De stad Groningen blijkt niet in staat te zijn om het grote stedelijke woningtekort voldoende te bedienen waardoor veel huishoudens noodgedwongen de stad moeten verlaten.

De migratiebalans ten opzichte van de rest van Nederland buiten het Noorden (= grotendeels de Randstad) laat een divers beeld zien. Oldambt en Veendam laten een positieve omslag zien, dit in tegenstelling tot andere gemeenten.

Migratiesaldi krimpgemeenten zonder AZC tov rest Nederland buiten Noorden		
	2013-2015	2016-2018
Appingedam	-24	-38
Het Hogeland	-58	-40
Loppersum	-44	-36
Midden-Groningen	-166	-182
Oldambt	-82	29
Veendam	-76	37
Totaal	-450	-230

Ook bij de migratie ten opzichte van de rest van Noord Nederland, exclusief de gemeente Groningen, laten Oldambt en Veendam een positieve omslag zien, dit in tegenstelling tot de andere gemeenten:

Migratiesaldi krimpgemeenten zonder AZC tov Noord-Nederland, excl. gem. Groningen		
	2013-2015	2016-2018
Appingedam	276	1
Het Hogeland	-298	-405
Loppersum	-175	-312
Midden-Groningen	-192	-251
Oldambt	243	358
Veendam	83	342
Totaal	-63	-267

Afsluitend kan worden geconcludeerd dat Het Hogeland en Midden-Groningen met name t.o.v. de nabijgelegen stad Groningen een sterk verbeterde binnenlandse migratiebalans kennen. Dat geldt in mindere mate ook voor Veendam en Oldambt. Deze gemeenten kennen daarnaast ook een verbeterde migratiebalans ten opzichte van de rest van Noord Nederland (excl. de stad) en de Randstad.

Net zoals bij de verbeterde migratiebalans van Veendam en Oldambt t.o.v. de stad Groningen wordt ook de verbeterde balans t.o.v. de Randstad en het Noorden (exclusief de stad Groningen) waarschijnlijk veroorzaakt door een tekort aan woningen in deze gebieden. Door dit tekort hebben de relatief ontspannen woningmarkt en de lage woningprijzen in Oost Groningen voor bepaalde doelgroepen uit de Randstad/het Noorden (excl. stad) een aantrekkende werking. Voor deze doelgroepen is de stad Groningen en de directe omgeving minder aantrekkelijk omdat hier veel meer druk zit op de woningmarkt. Daarbij kan overigens niet uitgesloten worden dat bij deze extra instroom kwetsbare doelgroepen, die aangetrokken worden door het goedkope aanbod, oververtegenwoordigd zijn.

Nieuwe prognose

Hoe om te gaan met de onzekerheden?

De onzekerheden bij het maken van een nieuwe prognose zijn momenteel erg groot vanwege de corona-crisis:

- Hoe gaat de buitenlandse migratie zich ontwikkelen? Het buitenlandse vestigingsoverschot is de afgelopen maanden sterk gedaald in Nederland en ook in Oost-Groningen. Is dit structureel of incidenteel? Als er een economische crisis komt zal Nederland minder aantrekkelijk zijn voor arbeidsmigranten aangezien er dan minder behoefte is aan extra werknemers als gevolg van de oplopende werkloosheid.
- Hoe ontwikkelt zich het woningtekort in Nederland? Minder buitenlandse migranten betekent ook een lager woningbehoefte. Tegelijkertijd leiden de corona- en stikstof-crisis tot een stagnatie van de nieuwbouw.....

- Wat zijn de ruimtelijke effecten van de corona-crisis? Het thuiswerken wordt waarschijnlijk meer vanzelfsprekend. Daarmee wordt mogelijk ook de afstand tot het werk voor veel huishoudens minder belangrijk. En de kwaliteit van de woning en woonomgeving belangrijker. Dit zou de positie van de stad Groningen kunnen verzwakken en die van het Ommeland juist versterken. Tegelijkertijd leert de recente recessie ons dat economische neergang ook de positie van de stad Groningen kan versterken omdat hier de werkgelegenheid dan nog het meest op peil blijft en investeringen in vastgoed nog het meest rendabel zijn.
- Als er een economische recessie komt kan de geboorte lager uitvallen aangezien mensen dan geneigd zijn te wachten met het krijgen van kinderen. Ook kan het zijn dat de levensverwachting minder sterk stijgt dan de afgelopen decennia door een mogelijk slechtere leefstijl als reactie op de economische crisis/werkeloosheid.

Onzeker is of de migratieomslag echt doorzet. Onzeker is ook hoe precies geboorte en sterfte zich gaan ontwikkelen. Daarom wordt voorgesteld om:

1. jaarlijks de bevolkingsontwikkeling in de Oost Groninger gemeenten te monitoren, waarbij de asielzoekers buiten beschouwing worden gelaten;
2. een drietal prognoses te presenteren van een mogelijke toekomstige bevolkingsontwikkeling per gemeente;
3. al in 2022 een nieuwe prognose op te stellen;
4. extra goed te monitoren op de bevolkingsontwikkelingen en woningmarkt.

Aanpak en uitkomsten nieuwe prognose

Er zijn een drietal prognoses gemaakt

- Een trendprognose die uitgaat van continuering van de migratietrend per gemeente in de periode 2016-2019.
- Een lage prognose die uitgaat van 75% van de migratie-omslag vanaf 2016.
- Een hoge prognose die uitgaat van 125% van deze omslag.

Daarbij kan worden aangetekend dat een prognose waarbij de buitenlandse migratie op nul gezet wordt en alleen voor de binnenlandse migratie de recente trend wordt gehanteerd (= mogelijke uitkomst coronacrisis) voor de regio Oost Groningen een vergelijkbare uitkomst laat zien als de lage prognose.

Groei bevolking en huishoudens in de periode 2020-2030 volgens Regioprognoses 2020			
		Groei bevolking	Groei huishoudens
Oldambt	Lage prognose	-847	429
	Trendprognose	-84	771
	Hoge prognose	589	979
Pekela	Lage prognose	-552	55
	Trendprognose	-346	217
	Hoge prognose	-140	304
Stadskanaal	Lage prognose	-1267	214
	Trendprognose	-1071	296
	Hoge prognose	-853	408
Veendam	Lage prognose	-722	524
	Trendprognose	-402	640
	Hoge prognose	-68	825
Westerwolde	Lage prognose	-625	100
	Trendprognose	-196	230
	Hoge prognose	147	375
Totaal regio	Lage prognose	-4013	1322
	Trendprognose	-2099	2154
	Hoge prognose	-325	2891

Volgens de nieuwe Regioprognoses zal de komende 10 jaar de bevolking in de regio Oost Groningen blijven krimpen, waarbij de gemeente Stadskanaal het grootste deel van de krimp voor zijn rekening neemt. Tegelijkertijd is er in deze periode sprake van een bescheiden huishoudengroei in de regio variërend van ruim 1300 tot maximaal 2900. Deze groei is in Veendam en Oldambt het grootst.

Vergelijking van de nieuwe prognoses onderling illustreert nog eens de grote onzekerheden die spelen.

De samenstelling van de huishoudens in Oost Groningen verandert de komende jaren. Vooral het aantal alleenstaanden groeit fors, wat een logisch gevolg is van de sterke vergrijzing in deze regio:

Ontwikkeling huishoudens naar type 2020-2030 volgens Trendprognose			
	2020	2030	Vershil
Alleenstaand	21331	23131	1800
Eenouder	4569	4984	415
Samenwonend zonder kind(eren)	20699	20270	-429
Samenwonend met kind(eren)	15076	15106	30
Overige huishoudens	316	654	338
Totaal	61992	64146	2154

De nieuwe Regioprognoses 2020 verschillen fors van de Regioprognose uit 2016:

Groei bevolking 2020-2030 volgens Regioprognoses 2020 en Regioprognose 2016		
	Regioprognoses 2020	Regioprognose 2016
Oldambt	-847 tot 589	-2278
Pekela	-552 tot -140	-1063
Stadskanaal	-1267 tot -853	-1394
Veendam	-722 tot -68	-1375
Westerwolde	-625 tot 147	-1875
Totaal regio	-4013 tot -325	-7985

Als gevolg van de positieve migratie-omslag valt in de nieuwe Regioprognose de bevolkingskrimp in Oost-Groningen voor alle gemeenten lager uit dan in de Regioprognose uit 2016. De verschillen zijn het grootst voor de gemeenten Oldambt en Westerwolde.

Menterwolde

Voor de voormalige gemeente Menterwolde wordt de recente KAW-prognose voor de gemeente Midden-Groningen als uitgangspunt genomen. De groei van de bevolking en de huishoudens wordt bepaald door 19,7% te nemen (= is aandeel Menterwolde in de bevolking van Midden Groningen) van de groei van de bevolking en de huishoudens volgens deze prognose. Zie hieronder het resultaat:

Nieuwe prognose Menterwolde 2020-2030		
	Nieuwe prognose	Regioprognose 2016
Groei bevolking	151	-694
Groei huishoudens	291	91

De nieuwe prognose laat voor Menterwolde een bescheiden bevolkingsgroei zien en een stijging van het aantal huishoudens met circa 300 huishoudens. Vergelijking met de oude prognose laat eenzelfde beeld zien als in de rest van Oost Groningen: als gevolg van een positieve migratie-omslag valt de nieuwe prognose gunstiger uit dan die uit 2016.

Bijlage 1 Vergelijking met andere prognoses

Het CBS heeft samen met het NIDI op verzoek van de Tweede Kamer in juli van dit jaar het rapport "Verkenning Bevolking 2050" uitgebracht met als doel de gevolgen van veranderingen in de omvang en samenstelling van de bevolking tot halverwege deze eeuw in kaart te brengen. Dit rapport bevat voor de regio Oost Groningen ook een tweetal scenario's: Groei en Krimp. Voor de periode 2020-2030 komen deze scenario's uit op een bandbreedte voor de bevolkingsgroei die ligt tussen -3600 en +1200. Deze bandbreedte komt aardig overeen met die van de in deze notitie gepresenteerde prognoses van -4000 tot -300.

Verder zijn er voor de regio Oost Groningen ook nog de Primos- en CBS-prognoses beschikbaar. Nавolgende tabel geeft inzicht in het verschil met de nieuwe Regioprognoses:

Groei bevolking 2020-2030 volgens Regioprognoses 2020, Primos 2020 en CBS 2019		
Oldambt	Regioprognoses 2020	-847 tot 589
	Primos 2020	-1339
	CBS 2019	-1100
Pekela	Regioprognoses 2020	-552 tot -140
	Primos 2020	-632
	CBS 2019	-500
Stadskanaal	Regioprognoses 2020	-1267 tot -853
	Primos 2020	-1425
	CBS 2019	-1200
Veendam	Regioprognoses 2020	-722 tot -68
	Primos 2020	-1268
	CBS 2019	-600
Westerwolde	Regioprognoses 2020	-625 tot 147
	Primos 2020	-527
	CBS 2019	-1100
Totaal regio	Regioprognoses 2020	-4013 tot -325
	Primos 2020	-5191
	CBS 2019	-4500

De Primos- en CBS-prognoses zijn voor de regio Oost Groningen somberder dan de nieuwe Regioprognoses.

Over het verschil met de CBS-prognose is met de opsteller contact geweest. Met als conclusie dat de oorzaak gelegen is in het feit dat het CBS-model de buitenlandse migratie onderschat: landelijk wordt de buitenlandse migratie in de periode tot 2050 met circa 1 miljoen personen te laag ingeschat.

Nadere analyse van de Primos-uitkomsten laat zien dat het verschil met de nieuwe Regioprognoses vooral bij de binnenlandse migratie zit. De oorzaak is gelegen in het feit dat Primos niet beschikt over de binnenlandse migratie-statistieken exclusief de asielzoekers. En zich daarom moet "behelpen" met de officiële CBS-statistieken waarin de migratie-omslag in Oost Groningen sinds 2016 onvoldoende tot uiting komt.

Bijlage 2 Ontwikkeling statushouders

In onderstaande tabel is het effect van statushouders op de bevolkingsontwikkeling van Oost Groningen sinds 2011 in beeld gebracht. Daarbij is uitgegaan van landelijke cijfers over het aantal aan asielzoekers in Nederland verleende verblijfsvergunningen. Deze zijn naar Oost Groningen vertaald op basis van het aandeel van Oost Groningen in de Nederlandse bevolking (=0,8%) om een indruk te kunnen krijgen van het aantal statushouders dat zich de afgelopen 10 jaar in Oost Groningen heeft gevestigd. Dit is het resultaat:

Verblijfsvergunningen asielzoekers in Nederland en Oost-Groningen (CBS)							
2011	2012	2013	2014	2015	2011 t/m 2015 gemiddeld p.j.	waarvan in Oost-Groningen*	Migratiesaldo OGR 2011-2015 gem. p.j.
8380	5920	9545	18620	31085	14710	118 p.j.	-303
2016	2017	2018	2019		2016 t/m 2019 gemiddeld p.j.	waarvan in Oost-Groningen*	Migratiesaldo OGR 2016-2019 gem. p.j.
34250	25815	12445	11890		21100	169 p.j.	439

* raming obv aandeel OGR in inwonertal Nederland (=0,8%)

De positieve migratie-omslag die zich sinds 2016 in Oost-Groningen heeft voor gedaan van 742 (=439+303) personen blijkt slechts in beperkte mate veroorzaakt te worden doordat er extra statushouders (circa 50 p.j.) naar deze regio zijn gekomen.

In de drie gepresenteerde prognoses wordt uitgegaan van het voortzetten van de recente migratietrend van de statushouders (169 per jaar).

Als het gaat om de honkvastheid van statushouders is in 2016 is gebleken dat bijna 90% van de statushouders die gehuisvest zijn in de Oost Groninger gemeenten er na een aantal jaren nog steeds wonen. In het licht van de toegenomen woningtekorten buiten Oost Groningen ligt het voor de hand dat de "honkvastheid" van statushouders momenteel nog steeds groot is.